

MAASAI PROJECT

Hans Veeken, voormalig tropenarts in Kabanga Tanzania, huisarts te Amsterdam brengt een bezoek aan het Massai dorp van dokter Ole Kuney.

Tanzania revisited.

“Kijk, kijk daar!” Onze chauffeur laat een hand aan het stuur van de landrover los en wijst gebiedend naar iets in de bush. Ik verwacht wild, maar zie niets. “Waar”, vraag ik? Hij wijst nog eens, met nog meer gebaar, voor de blanke die het niet ziet. Met maar één hand aan het stuur schuift de auto direct uit het zandspoor. “Daar, daar”, roept hij enthousiast en hij blijft wijzen naar iets dat ik niet zie. Ik zie alleen stof en zand. Hij kijkt mij aan, stopt de auto abrupt, springt eruit, loopt terug en knielt op de grond. Het zijn voetsporen van wild, zie ik nu. “Olifant”, zegt hij resoluut, “en dat zo dicht bij het dorp”, hij kijkt bezorgd. Het zijn inderdaad forse afdrukken, alsof een prullebak voorbij gesjokt is. Dat is niet van een hert, dat zie ik ook. Onze chauffeur, Ole, is een Massai. Niet zo maar een, maar een dokter en de chieft, de man met aanzien van het gebied. Hij spreekt vloeiend Kiswahili en Engels. De Massai zijn voor toeristen de bekendste stam van Tanzania. Men schat dat er 900.000 Massai in Tanzania zijn. Zij zwerven met hun kudde koeien door het onherbergzame gebied van midden Tanzania en Kenia. Koeien zijn alles voor hen en ze overleven op melk, vlees en zij drinken hun bloed. Zij dragen karakteristieke rode en blauwe lappen om het lichaam en de mannen zijn gewapend met een stok of speer. Vooral de jonge goedgebouwde krijgers met hun vlechten doen het goed op foto's.

“Kom”, zegt Ole, we moeten verder. We zijn op weg naar zijn dorp dat hij mij wil laten zien. “Je moet wel blijven slapen”, zegt hij, “dan beleef je het leven pas echt”. Ik ben op vakantie, maar kon deze gelegenheid, om wat van de gezondheidszorg in Massailand te zien, me niet laten ontgaan. Ik stap terug in de wagen, gordel me weer vast en verder gaat het, over een soort maanlandschap. Overal zand, stenen, wat struikjes en her en der een boom. Maar vooral waar de auto rijdt: stof. Het is in deze tijd van het jaar poederstof, in grote wolken hangt het achter de wagen aan.

Ole springt weer uit de wagen en loopt naar een Baobab, de karakteristieke boom van de Tanzaniaanse steppe. “Ndorobo”, zegt hij, wijzend naar een spoor van stokjes die als een soort treden van een trap in de boom zijn gestoken. “Zo halen deze mensen honing uit de boom”, vertelt hij. Er zwermen inderdaad bijen in en uit de boom. “De Ndorobo leven in grotten, ze vermijden contact met ons, ze willen geen hulp. Af en toe komen we ze tegen, maar je kunt ze niet verstaan. Ah, we hebben er ook geen last van”, zegt Ole, en hij loopt al terug naar de auto. Ik ben verbaasd dat blijkbaar zelfs de Massai, die bij ons en bij Tanzanianen bekend staan als primitief en dicht bij de natuur levend, toch nog een groep kennen die nog lager op de ladder staat. Ole plukt nog een doorn van een struik en prikt ermee om zo wat sap uit dezelfde struik te persen. “Dat gebruiken we voor kapotte lippen”, zegt hij, de smurrie met zijn vinger op zijn lip smerend.

Verder gaan we over denkbeeldige wegen. Zonder te twijfelen volgt hij één karrespoor uit duizenden; zich oriënterend op de Blue Mountains, de bergen aan de horizon. Ik ben onder de indruk hoe geïsoleerd we zijn, op nog geen 30 kilometer afstand van het internationale vliegveld in Arusha.

Daar rijden we zijn dorp binnen. Een conglomeraat hutten in het stof, een goed gebouwde kliniek, een schuur die dienst doet als kerk en een doktershuis. We stappen uit. “Morgen ga je maar kijken in de kliniek”, zegt Ole. “Misschien kun je wat helpen. Vandaag maken we een

wandeling, zien wat mensen en kijken naar de zonsondergang”. Hij pakt zijn stok en wijst richting bergen. Er komen kinderen aanlopen. Zij lopen zwijgend op Ole af, buigen hun hoofd en hij legt zijn hand op hun bolletjes. Het blijkt een terugkerend fenomeen te zijn. Mannen komen hem de hand schudden, maar kinderen en vrouwen bieden hun hoofd aan, om zijn blessing te ontvangen. De bewoners zien er geenszins schilderachtig uit. Niets van de mooie Massai kleuren van de foto's. Ze dragen versleten doeken en de sporen van het stof zijn onvermijdelijk in deze regio, stof hoort er gewoonweg bij. Zij lijken niet trots, eerder murf en gelaten in hun lot. Ik begrijp eigenlijk niet dat je als nomade in zo'n oord blijft wonen. Ik zou mijn tent oppakken en doorlopen tot ik een grasveld vond, denk ik bij mijzelf. Maar het is ook niet uit vrije wil vrees ik, maar meer omdat ze nergens anders welkom zijn. Ole vertelt mij dat hij in dit oord geboren is, het klinkt niet als een nomadenbestaan..

Een groepje mannen zit te dammen, gezeten op krukjes of grote stenen, ze gebruiken een kartonnen bord met flessedoppen. Het spel gaat bliksemsnel, ze spelen het blijkbaar al jaren. Ik krijg een kapotte emmer aangeboden om op te zitten. Even later een mok hete thee met geitenmelk. Het is de grootste tractatie die er is en kan het niet weigeren, hoezeer ik ook de melk wantrouw. En dan de vliegen. De mok is bijna niet naar de mond te brengen zonder dat vliegen erin duiken. Konstank moet je met de hand wapperen om de vliegen te verjagen. Zwaaien en drinken gaat slecht samen en ik mors op mijn broek. De vliegen duiken er op af en de plek ziet letterlijk zwart van de vliegen. Ik wapper er overheen, maar het helpt maar tijdelijk. Ole lacht om zoveel misbaar om wat vliegen. Ik deel meegenomen pennen uit aan kinderen. Binnen een mum zijn er twintig kinderen - en honderden extra vliegen. Eerst krijgen ze een blessing en dan een pen. Een enkele slimmerik weet twee pennen te bemachtigen. Maar er ontstaat geen ruzie, geen gejengel van de kinderen die geen pen hebben gehad. Ze berusten erin. Ze gaan niet schrijven met die pen, zegt Ole. Het is meer om te hebben en wat te klikken. Ik had wel 500 pennen mee kunnen nemen, ze zouden op gegaan zijn. Het vee komt naar huis gesjokt en wordt in een kraal afgegrensd met doornentakken opgesloten. Een van de mannen geeft met een indrukwekkende spuit injecties aan geiten. Het zijn antibiotica. De zon gaat onder, het schemert en voor de witte is er een heuse maaltijd gemaakt. Ik was eerst mijn handen tot aan mijn ellebogen.

De volgende morgen ga ik naar de kliniek. In een Spartaanse kamer is een verpleegster aan het werk. Zij is de rust zelve. Ze spreekt zo zachtjes en voorzichtig dat ik haar drie moet vragen wat ze zegt. Er zit niets anders op dan heel dicht naast haar te gaan staan. Ze is geen Massai, maar werkt en woont al 7 jaar in het dorp. Samen doen we spreekuur, maar ik moet eerlijk zeggen dat ik weinig heb kunnen toevoegen. De meerderheid van de patiënten woont vlakbij de post en hebben klachten die in een Nederlandse praktijk ook de dienst uit maken: hoofdpijn, rugpijn, koorts, duizelingen. De zuster hoort het allemaal rustig aan. De klachten worden met verve gepresenteerd, daar licht het niet aan. Zij geeft adviezen, en een enkel medicijn. Zij laat zich niet verleiden tot het voorschrijven van antibiotica, die er overigens ook maar mondjesmaat zijn. De patiënten hebben een schriftje, waar ze nauwgezet de diagnoses en therapie in opschrijft. Ze vult verder een registratie boek in, met een overzicht van de consulten. Longontsteking, conjunctivitis, malaria, huid problemen zie ik in een oogopslag. De patienten betalen 1000 shilling, een equivalent van slechts 1 dollar, maar lokaal een niet op te hoesten bedrag. Ik zag vanochtend nog een meisje met een bodempje lampenolie in een flesje lopen. Zij had het gekocht voor 100 shilling. Meer geld was er niet vertelde ze mij.

De verpleegster wordt niet nerveus van een witte dokter, die boven op haar lip zit. “De droogte, dat is het probleem”, zegt ze. “Het heeft al een half jaar niet geregend. Wat moeten ze eten?”, zegt ze voorzichtig. Ze is ook vroedvrouw, controleert de zwangeren en heeft een

heus echo apparaat om hartslag van de baby en de ligging van de placenta te controleren. Probleem gevallen verwijst ze tijdig door naar de stad om daar te bevallen. Hoe ze naar de stad komen? “Met de auto van Ole”, zegt ze.

Ole komt me halen. “Ik ga het dorp in, misschien wil je mee? Het is goed dat je het ziet. Ik heb al met wat oude mensen gesproken, zij kunnen zich niet herinneren dat er ooit iemand van de honger om kwam, maar nu staat dat te gebeuren. Ik bezoek altijd mensen met wie het slecht gaat. Vaak zijn dat ouderen. Je moet niet schrikken als je ze ziet, het is niet gemakkelijk. Een zak mais kost 80 dollar, wie kan dat betalen? Kom, we gaan”, hij trekt mij overeind. Hij wijst met zijn stok vooruit en we lopen langs een winkeltje, waar hij twee kilo maismeel koopt.

De hut van de patient is schamel, opgetrokken uit stokken en modder, of is het stront vraag ik mij af. De hut heeft geen ramen. Ik moet mij bukken om binnen te komen. Ik schrik, een paar kippen schieten tussen mijn voeten naar buiten. Eenmaal binnen sta ik in een soort voorportaal, het is er aarde donker. Er is nog een tweede toegangsdeur gecreëerd, waar ik doorheen moet slalommen, zoals ik in Amsterdam wel gewend ben tussen hekken door, die dwars op voetpaden neergezet zijn, om fietsers de toegang te belemmeren.

Ik hoor in de kamer stemmen, maar zie niets. Het vertrek is vier vierkante meter groot. Dan ontwaar ik wat gloeiend hout op de grond. Iemand steekt een oliepitje aan en ik zie de contouren van een oude man. Ik krijg een krukje aangeboden. Ik hoor de stem van een vrouw maar kan haar in een hoek van de kamer niet zien. De kamer is verder leeg, op een houten plateau dat als bed dienst doet en een paar potten om te koken na. Ole praat met de oude man en geeft de mais. De man hoest zijn longen uit het lijf. Hij is broedmager. Ze praten levendig, er wordt zelfs wat gelachen. We kunnen er weinig doen. We kronkelen ons door de opening weer naar buiten. “I’m sorry”, zegt Ole, “maar het is beter dat ik weet wat er zich hier afspeelt, ook al kunnen we niet veel doen. Zij gaan dood, denk ik. Hij raadt mijn gedachten en zegt, “ze moeten niet de indruk krijgen dat ze alleen gelaten worden, of dat er geen hoop meer is. Ik kan ze niet vertellen hoe ze er voor staan. Beter dat we ook wat lachen”. We lopen terug naar Ole’s huis. Het is duidelijk dat zijn rol veel meer behelst dan dokter. Hij is sociaal werker, raadsman, een rots in de branding met zijn connecties en auto. Een beetje steun van ons kan hij daar wel bij gebruiken.

Het meest opvallende blijft de vriendelijkheid van de Tanzanianen. Iedereen groet elkaar, iedereen lacht je toe. Zo’n rust stralen ze uit en zo hulpvaardig. Zij lijken niet jaloers op westerlingen; wensen ons smakelijk eten als ze zelfs niets hebben. Ik kan dat niet vergeten.

Op Schiphol stap ik in een glimmende taxi. De chauffeur groet mij nauwelijks, beantwoordt een vraag die ik durf te stellen met ja-nee. Hij geeft extra gas en met 150 kilometer zoef ik comfortabel maar onaangenaam naar Amsterdam. Ik ben in Nederland en zal mij weer aan moeten passen.

NA DE VOORJAARS-, ZOMER- EN NAJAARS- CURSUS IS ER DE MOGELIJKHEID OM AANSLUITEND VELD-EXCURSIE TE DOEN NAAR O.A. BOVENVERMELDE KLINIEK EN MAASAI DORP VAN DR. OLE. VERDER INFORMATIE KUNT U OPVRAGEN VIA INFO@STICHTINGKILIMANJARO.NL